

ANTALÓCZY PÉTER
MÁRTON

A megújulási mozgalmak a mai egyházban

Született 1961-ben. Tanulmányait a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Teológiai Karán végezte. 1996-ban szerzett kánonjogi doktorátust a Domonkos Rend Szent Tamás Egyetemén, Rómában. Jelenleg a PPKE Kánonjogi Intézetében az Eljárásjogi Tanszékot vezeti.

¹Rahner, Karl:
Egyházreform, Lehetőség és feladat 1994,
Budapest, 85.

²Rahner: *im.*: 86.

³Zadra, Barbara:
I movimenti ecclesiali e i loro statuti 1997, Roma,
77.

„A jövő egyháza a szabad kezdeményezésű és szerveződésű bázisközösségekre épülő egyház lesz”¹ — vallotta Karl Rahner, a 20. század egyik kiemelkedő német teológusa, aki erősen óvakodott attól, hogy proféta legyen, azonban az egyházon belüli alulról induló kezdeményezések tükrében szavai mégiscsak profétái erővel bírnak. Tanúsítja ezt a világegyházban elterjedt több tucat megújulási mozgalom, amelyekben immár mintegy 18-20 millió Krisztushívó tevékenykedik. Valójában azokról a katolikus egyházon belüli kezdeményezésekről van szó, amelyek a II. Vatikáni zsinatot követően jöttek létre azzal a céllal, hogy a radikális elkötelezettség mellett az Isten szavából és az Eucharisziából táplálkozva a sajátos karizmának megfelelően a keresztény kultúra kétezere éves hagyományáról a szeretetben való egység jeleként olyan hiteles tanúságot tegyenek, amely megszólítja a szekularizált világ önmagába zárkózó emberét. Így jelenlétük mindenképpen bátorító és reményteljes, hiszen a Krisztussal való személyes találkozás egzisztenciális tapasztalatában megsejthető annak az életadó Léleknek a sokszínű működése, amely újra és újra friss erővel tölti meg a misztikus testet. Rahner szerint „az egyház csak akkor fog fennállni, amennyiben az egyén szabad hit-döntései és közösség-képzései által mindig megújulhat egy éppenséggel nem eleve keresztény jellegű profán társadalomban”.²

Az egyház életében a mozgalmak tehát újdonságot jelentenek, ezért még számos pont tisztázásra vár; nem csak az intézményes egyház, a részegyház, azon belül pedig a plébánia és a mozgalmak viszonyát kell meghatározni, de át kell gondolni a szervezeti fennállás, a képzés, a tevékenység és a konkrét életmód kérdéseit is. A teológiai reflexió tükrében viszont arra kell törekedni, hogy a mozgalmak a sajátos természetüknek legmegfelelőbb intézményes formát nyerjék el, amely nem kényszerű beskatulyázást jelent, hanem a karizmák harmonikus kibontakozását szolgálja. A probléma megoldása természetesen nem könnyű feladat, mivel maguk a mozgalmak sem mutatnak egységes képet, nem beszélve az elnevezésbeli jelentős különbségekről. Ugyanis a mindennapi szóhasználatban egyidejűleg fordulnak elő a lelkeségi mozgalom, megújulási mozgalom, egyházi mozgalom, apostoli és lelkeségi mozgalom, csoport, mű, család, szervezet, közösség, új közösség, bázisközösség kifejezések.³ A mai egyházjog egyik fogal-

mat sem használja, a legtöbb mozgalom pedig a Krisztus-hívők magántársulásaként nyer létjogosultságot (321-326.k.).

Általános értelemben mozgalomnak nevezzük a Krisztus-hívők által alkotott olyan tartós jellegű csoportosulásokat, amelyek az alapító sajátos karizmájának megfelelően a hit és a keresztény tanúságtétel pedagógiai metódusa szerint cselekszenek.⁴ A karizma az egyetemes egyház immár kétezer éves hagyományához képest lényegileg nem jelent újdonságot, illetve csak annyiban, amennyiben a történelmi idők és körülmények figyelembevételével a keresztény élettapasztalat kreatív megélésére ösztönöz.

A mozgalmak változó és egyenként is eltérő természete további nehézséget jelent a besorolás szempontjából. Egyesek pusztán szociológiai megközelítésből, mások pedig az ekklezialitás alapján kívánnak különbséget tenni. J. Beyer⁵ teológiai szempontból kiindulva a mozgalmak három fő csoportját különbözteti meg: a *világi mozgalmak*ba azok a Krisztus-hívők tartoznak, akik világi hivatásukat mélyebben megélve kívánnak részt venni az egyház küldetésében. Ők azok, akik a világban élnek, és legfőbb feladatuknak tekintik, hogy életük tanúságával, hitük, reményük és szeretetük ragyogásával jelenvalóvá tegyék az egyházat a családi, valamint a társadalmi élet megszokott keretei között.⁶ Közülük említésre méltó a püspökök és a pápák által is felkarolt Actio Catholica, amely a világiaknak a hierarchikus apostolkodásban való közreműködését tűzte ki céljául. Ezen mozgalmak között találjuk a Chardijn által alapított Katolikus Munkások Ifjúsági Szervezetét, a vidéki és az egyetemi ifjúság különféle csoportjait.

Az előbbihez képest külön kategóriát alkotnak a *lelkiségi mozgalmak*, amelyek a lelki élet elmélyítésének fokozott igényéből jöttek létre. Tagjaik között éppen úgy vannak klerikusok, mint világiak; felnőttek és fiatalok. Ide tartoznak az imaapostolság csoportjai, a máriás kongregációk, az Équipes Notre-Dame, a Keresztény Élet Közössége és más egyéb csoportok. Közülük némelyek ferences harmadrendként, vagy domonkos laikátusként egyesültek, míg mások az Actio Catholica felé közeledtek.

Napjainkban talán a leginkább elterjedtek a harmadik kategóriába tartozó *egyházi mozgalmak*, amelyek az egyház új társulási formáit alkotják. Ezen mozgalmak fizionómiája, szerkezete és belső élete, úgy tűnik, nagyobb figyelmet is megérdemel. Az „egyházi” szó használata arra utal, hogy a tagok Isten népének teljes egészét képviselik. A világiak, a szerzetesek, a papok és a püspökök az alapító karizma köré csoportosulva — a részvétel különböző szintjeinek megfelelően — az „egyházi családok” olyan közösségeit hozzák létre, amelyekben teljes radikalitással az evangéliumi eszménynek szentelik önmagukat.

Az egyháznak a lelkiségi mozgalmakkal fémjelzett új arculatát a Szentatya a következőképpen jellemezte:

⁴Vö.: II. János Pál pápa: *Üzenet a Mozgalmak Világkongresszusának résztvevőihöz*, in: Magyar Kurír 88. évf. 126. 299.

⁵Beyer, Jean: *Istituti secolari e movimenti ecclesiali*, *Aggiornamenti sociali* 34 (1983), 181-200.

⁶LG 31.

Lelkiségi mozgalmak

„...a Szentlélek, aki az idők folyamán az Istennek szentelt élet számos formáját hívta létre, (...) új karizmákat osztogat a mai férfiaknak és nőknek, hogy olyan intézményeket alapítsanak, melyek válaszolni tudnak a mai kihívásokra. (...) Az új közösségek eredetisége gyakran abban áll, hogy férfiakból és nőkből, klerikusokból és világi Krisztus-hívőkből, cölebsz és házasságú emberekből álló vegyes csoportok egy sajátos — olykor valamely hagyományos formát követő, olykor a mai társadalom követelményeire igazodó stílusban élnek. Az evangéliumi életre való elkötelezettség is különböző formákban fejeződik ki a közösségi életre, a szegénységre és az imádságra irányuló általános törekvések között. Illetékességüknek megfelelően a vezetést megosztják a klerikusok és a világi Krisztus-hívők között, és az apostoli cél nyitott az új evangelizáció követelményei iránt...”⁷

⁷Il. János Pál pápa:
Vita consecrata, 62.

Hogyan is lehet értékelni ezt a meglehetősen sokszínű jelenséget különösen akkor, amikor néhány mozgalom már rendelkezik bizonyos kiforrott jelleggel, mások viszont még csak a kezdeti stádiumban vannak. Mindenesetre a szabályzatok és a történelmi visszaillesztés tükrében megállapítható néhány olyan kritérium, amelyek közösnek mondhatók.

A karizma

Az egyházi mozgalmak egyik sarkalatos pontja a karizma, amely a különböző kategóriákból származó személyeket úgy gyűjti maga köré, hogy közben megköveteli tőlük a radikális elkötelezettséget. Ennek jegyében a közösséghez tartozás módja szerint a tagok a karizma intenzív megélésére törekedve nem egyszer magukra vállalják a főként szerzetesekre és az apostoli élet társaságaira jellemző közös életet. Ebben a tekintetben sokszor a megszentelt élet intézményeire közelítenek, viszont a mozgalmak karizmájának sajátossága abban rejlik, hogy olyan személyeket is testvéri közösségbe fogad, akik előzetesen már más hivatásnak kötelezték el magukat. Mivel a tagok között éppen úgy megtalálhatók házasságúak mint papok vagy püspökök, ezért arra a következtetésre jutunk, hogy az egyházi mozgalmak esetében a kollektív karizmán alapuló lelkiség egységes egészbe fogja össze az eltérő státusú személyek cselekvését. Ez természetesen feltételezi a konkrét hivatás verifikálását mind az intézmény, mind pedig az egyén részéről, továbbá a megfelelő képzést és felkészülést.

A mozgalmak fejlődésével egyidejűleg megfigyelhető, hogy a fent említett kategóriákhoz tartozó személyek a radikális Krisztuskövetést a tisztaságra, szegénységre és az engedelmessegre, vagyis az evangéliumi tanácsokra tett fogadalmak, illetve egyéb kötelek keretében kívánják megélni. Ennek következtében a mozgalmakon belül a közösségek olyan formái bontakoznak ki, amelyek monasztikus, apostoli vagy éppen világi jelleget öltenek. A mozgalom tagjai alávetik magukat valamely felelős vezető hatalmának, miközben részt vesznek a teljes vagyongosztással járó közösségi életben.

A jelenség több ponton is vitatható. Az evangéliumi tanácsok vállalása elsősorban a megszentelt élet intézményei tagjaira, tehát a szerzetesekre és az apostoli élet társaságaihoz tartozókra jellemző. Ebből pedig az következik, hogy a mozgalmakban részt vevő házások, akik az evangéliumi tanácsokra tesznek fogadalmat, azokat éppen eredeti hagyományos kontextusukból szakítják ki.

A gyakorlat szerint ilyenkor két esetet lehet megkülönböztetni. Az egyikben a házások a tisztaság tanácsának radikális vállalásával lemondanak a házastársi élet gyakorlásáról, testvérként és nővérként élnek együtt, miközben külsőleg megőrzik a házasság látzatát. A másik esetben a tisztaságon a házastársi élet gyakorlásának azt az emberhez méltó módját értik, amely minden házaspártól megkívántatik. A fogadalom ebben az esetben inkább lelki töltetű, mint konkrét valóság.

További problémát vet fel a meghívás kérdése, mivel a különböző felfogások szerint a házaspárok együtt, de külön-külön is nyerhetnek meghívást a mozgalomban elkötelezett életre. Ez utóbbi esetben a személyes hivatás kibontakozását akadályozhatják a családi kötelezettségek, de útjában állhat maga a másik házastárs is.

Valójában a Krisztus-hívők között három, teológiai és jogi alapon álló, jól körülírható életállapotot ismerünk, amelyek a rájuk jellemző sajátosságokkal rendelkeznek. Az egyházi rendben való részesedés szerint megkülönböztetünk *klerikusokat* és *világiakat*. Az evangéliumi tanácsokra tett fogadalom vagy más szent kötelék szerint beszélhetünk a *megszentelt életet élők*ről, akik az Istennek szentelt életre vállalkoznak. Ez viszont csak akkor lehetséges, ha annak lényeges teológiai és kánonjogi elemei jelen vannak (573.k.). A fentiek alapján úgy tűnik, hogy az evangéliumi tanácsokat magukra vállaló házások az életállapotbeli különbségeket összeszemosva, szerzetesek módjára kívánják élni. II. János Pál pápa világosan rámutat, hogy „nem sorolhatók az Istennek szentelt élet sajátos kategóriájába az elkötelezettségnek azok az önmagukban dicséretes formái, amelyeket egyes keresztény házaspárok egyházi egyesületekben és mozgalmakban próbálnak, amikor szeretetüket, amelyet a házasság szentsége már Istennek szentelt, tökéletessé akarják tenni azáltal, hogy fogadalmat tesznek a házaselet tisztaságának megőrzésére, a szegénységre és az engedelmességre.”⁸

⁸Uo.

A gyerekek helyzete

Említést kell tennünk a mozgalmakhoz kapcsolódó fiatalok és gyermekek számos csoportjáról is, akik a koruknak megfelelő csoportokhoz tartozva szűkebb vagy tágabb értelemben vesznek részt a lelkiség életében. Az együtt lakó családok esetében nem egyszer maga a közösség gondoskodik a gyermekek neveléséről. Ezekben az esetekben viszont a mozgalom szabályzata külön rendelkezik arról, hogy a gyermekek a közösség hivatalos tagjainak számítanak-e vagy sem, és ha igen, akkor hány éves korig.

Nem kevés problémát jelent a mozgalmakban részt vevő papok helyzete, akik a lelkeség segítségével újítyják meg saját plébániái közösségüket. Ők mint egyházmegyés papok az inkardináció, vagyis a szolgálati hovatartozás alapján a megyéspüspöktől függenek. Ez abban az esetben jelenthet nehézséget, ha éppen az egyházmegyés pap érez hivatást valamely mozgalom belső életében való aktív részvételre. Ilyenkor átmeneti megoldás lehet a fikatív inkardináció, amely azt jelenti, hogy a mozgalommal szimpatizáló püspök a saját egyházmegyéjébe veszi fel az illetőt, és egyidejűleg a mozgalom rendelkezésére bocsátja. A nehézség akkor támad, ha a következő püspök nem hagyja jóvá a mozgalommal kötött megállapodást. A megoldást valójában közvetlenül a mozgalomba történő inkardináció jelentené. Ez azonban nem valósítható meg, mert az inkardináció csakis az ordináriusnak, nevezetesen a megyéspüspöknek, a pápai jogú klerikusi szerzetes intézmények és az apostoli élet pápai jogú klerikusi társaságai nagyobb előjáróinak fenntartott jog. Ennek megfelelően a hatályban lévő törvénykönyv szerint inkardinálni csakis a részegyházba, a személyi prelatúrába, a megszentelt élet intézményeibe, vagy egy erre jogosult társaságba lehet (265.k.). A fenti okok miatt jelent nehézséget az is, amikor egy egyházmegyés pap az evangéliumi tanácsok erejében a megszentelt élet valamely formáját választva a közös életre érez meghívást, amit egy meghatározott mozgalom keretében kíván megvalósítani.

Megfigyelhető, hogy számos papi hivatás útnak indításában a mozgalmaknak igen nagy szerepük van. Ezt megfontolva kívánatosnak tűnne — ahogy arra már néhány esetben példát is látunk —, hogy a helyi ordinárius felügyelete alatt maguk a mozgalmak hozzanak létre saját szemináriumokat, ahol egyaránt lehetőség nyílna a papi életre való felkészülésre és a lelkeség természetének megfelelő sajátos képzésre.

Szerzetesek és a mozgalmak

Az utóbbi években a szerzetesek kisebb-nagyobb csoportjai is csatlakoztak az egyházi mozgalmak tagjaihoz. A tapasztalatok szerint a mozgalmak Isten szavára való nagyobb nyitottsága, az intenzív lelki élet, az igazi testvéri közösség hozzásegíti a szerzeteseket, hogy saját közösségeikbe visszatérve újra felfedezzék eredeti karizmájukat és hivatásukra ismét rátalálva a testvéri közösség szorosabb egységét éljék meg mind az előjárókkal, mind pedig szerzetestársaikkal. Így tehát az egyházi mozgalmak egyesek szerint jótékony hatást gyakorolnak a szerzetesekre, mivel megújulásukat aktívan elősegítik. Az így gondolkodók figyelmen kívül hagyják, hogy a szerzetesi élet immár több évszázados hagyományra visszatekintve mindig is jól körülhatárolt, és az egyház által védelmezett életformát jelentett és jelent ma is, melynek hitelenségét a szent rendalapítók és későbbi társaik igazolták. A szerzetesség korszerű megújulását — amely egyrészt állandó visszatérés a keresztyén élet forrásaihoz és az intézményt létreho-

zó eredeti szellemiséghez, másfelől az intézmény alkalmazkodása a kor megváltozott körülményeihez — maga a II. Vatikáni zsinat is kötelezően előírta.⁹

⁹Vö.: *Perfectae caritatis*, 2.

Továbbiakban, ha a mozgalmi tagság alatt a közös karizmában, a sajátos lelkiségben és az általa meghatározott életstílusban, szervezeti formában illetve apostoli tevékenységben való osztozást értjük, akkor könnyűszerrel azt is beláthatjuk, hogy egy ember nem tartozhat teljes joggal egyszerre két sajátos karizmával rendelkező csoporthoz. A kellemetlenségek és a zavarok elkerülése céljából az egyházi hatóság a szerzetesek mozgalmakhoz történő csatlakozását a nagyobb előjáró engedélyéhez köti (307.k.3. §).¹⁰

¹⁰II. János Pál pápa:
Vita consecrata, 56.

Végül meg kell említenünk, hogy talán szokatlan, de mégsem ritka jelenség a nem katolikusok, illetve a nem hívők mozgalmabeli jelenléte. A hiteles keresztény értékekkel való találkozás gyakran megtérésre indítja őket.

A mozgalmak egyházban betöltött szerepe vitathatatlan, ezért hanyagság lenne, ha nem szentelnénk nekik kellő figyelmet. Biztosak lehetünk abban is, hogy a Szentlélek mindent megújító élő jelei ők a harmadik évezred egyházában. A közösségi életben történő aktív részvétel és a személyes tanúságtétel által az egyház újraevangelizálásában pótolhatatlan szerepük van, különösképpen akkor, amikor „...a helyek, a jelenléti módok és a cselekvés sokasága szükséges ahhoz, hogy az Evangélium szavát és kegyelmét a mai emberek oly változatos életfeltételei közé el lehessen vinni...”¹¹

¹¹II. János Pál pápa:
Christifideles laici, 26.